

Samenvatting

Virtuele valuta zijn elektronische betaalmiddelen die niet gecontroleerd, uitgegeven of gegarandeerd worden door een centrale bank of overheid. Ze worden echter wel door natuurlijke- en rechtspersonen als betaalmiddel aanvaard. Hun eenvoudige en relatief anonieme gebruik, zorgt ervoor dat ze tevens een faciliterende rol vervullen in het criminele circuit. Niet alleen wordt betaling in virtuele valuta afgedwongen bij *ransomware* aanvallen, ook op ondergrondse marktplaatsen en als onderdeel van een *cash-out* strategie neemt het gebruik toe. Vanwege dit toenemende, criminele gebruik is het van belang dat zowel financieel toezicht als opsporing zich verder specialiseert in het identificeren en attribueren van virtuele geldstromen.

Dit onderzoek exploreert de mogelijkheden voor het opsporen van criminele gelden middels deze nieuwe, virtuele geldstromen. Hiertoe worden verschillende modi operandi geïdentificeerd in de zogeheten *last mile* – het deel van de criminele waardeketen waar transacties met de ‘eindgebruiker’ plaatsvinden, zoals de afwikkeling van online handel in drugs of cybercrime gereedschap. Deze focus zorgt ervoor dat een breed palet aan modi operandi waar virtuele valuta een rol in spelen, kan worden onderzocht.

Allereerst is een grootschalige data-analyse uitgevoerd over de criminele betaalvoorkeuren in de *last mile* en discussies hierover in de ondergrondse economie. Hieruit komt paradoxaal genoeg, een zekere terughoudendheid in het gebruik van crypto valuta naar voren. Op een ongestructureerd platform, zoals Telegram groepen, hebben crypto valuta niet de natuurlijke voorkeur voor het afwickelen van criminele transacties. Bovendien zijn ook *privacy coins* opvallend afwezig als betaalwijze. Prepaid debit en credit cards, zoals PaySafe, spelen daarentegen wel een prominente rol. Het blijkt dat deze - in de praktijk vaak ongereguleerde - kaarten een belangrijke virtuele betaalwijze in de door ons onderzochte *last mile* zijn, voor zowel drugs als cybercrime transacties in Telegram groepen.

Deze resultaten zijn vervolgens verrijkt met kennis van experts uit zowel de opsporing als bij wisseldiensten voor virtuele valuta door middel van interviews. Daarnaast bood een synthese van bestaand wetenschappelijk onderzoek een nadere duiding van de resultaten uit de grootschalige data-analyse. Deze drievoudige benadering – bestaande uit literatuur, expert interviews en metingen in de ondergrondse economie – gaf gelegenheid tot de identificatie van discrepanties met de huidige opsporingspraktijk. Zo kon geconcludeerd worden dat de focus van de opsporing op slechts een deel van het gebruik van virtuele valuta ligt en dat dit deel niet altijd datgene met de grootste impact betreft.

Naar aanleiding van de bevindingen uit dit onderzoek zijn drie handelingsperspectieven tot stand gekomen, die bijdragen aan een succesvolle opsporing en inbeslagname van criminele, virtuele geldstromen.

Ten eerste kan fenomeenonderzoek leiden tot een effectievere inzet van opsporingscapaciteit door het vergroten van het inzicht in en kennis van crimineel gebruik van virtuele valuta. Ten tweede kan de *intelligence* positie van de opsporing vergroot worden door het creëren van mogelijkheden voor het identificeren, traceren en analyseren van virtuele geldstromen. Dit betreft zowel een vergroting van de capaciteit hiertoe als *tooling* en ontsluiting van relevante databronnen. Tot slot biedt het aanscherpen van het toezicht op aankoop van en transacties met prepaid debit- en creditcards het derde handelingsperspectief. Deze taak zou expliciet neergelegd moeten worden bij de bedrijven die de licenties voor deze kaarten uitgeven.

Met de identificatie van deze handelingsperspectieven heeft dit onderzoek een handreiking geboden tot nadere focus van de opsporing in identificatie en attributie van virtuele geldstromen. Door middel van dossieronderzoek, ontsluiting van gesloten criminele communicatieplatformen en vergelijking van de bevindingen met internationale experts en databronnen kan deze handreiking verder uitgebreid worden. Dit alles draagt bij aan een adaptieve Nederlandse opsporing die meebeweegt met de voortdurend veranderende rol van virtuele valuta in de georganiseerde criminaliteit.